PV080 – Ochrana dat a informačního soukromí

Vašek Matyáš

Konzultační hodiny – Po & Út 12:30 – 13:30

B415

Email: matyas@fi.muni.cz

Průběh kurzu

- Přednášky v D1 Út 10:00-11:xx
- Doplňkové čtení
  - Materiály (vč. slajdů) na IS
  - Na IS2 a e-mailem diskuze, podněty, upozornění
- Aktivita v diskuzích, dobré odpovědi na otázky atd. průběžně hodnoceny (bonus až 10 %!!!)
- Polosemestrální písemná zkouška 35 %
- Závěrečná písemná zkouška 65 %
  - Je zájem o předtermín 20.12.?

Hodnocení

A: 90 % (bodů) a více,

B: 80 % a více, ale méně než 90 %,

C: 70 % a více, ale méně než 80 %

D: 60 % a více, ale méně než 70 %

E: 50 % a více, ale méně než 60 %

F = neprospěl(a), za méně než 50 %.

- Kolokvium nebo zápočet alespoň 50 %.

Témata kurzu – I.

- Informační soukromí – úvod, pojmy atd.
- Ochrana osobních dat a legislativa.
- Etika, profesionalita a práce s informacemi.
- Úvod do informační bezpečnosti.
- Potřeba ochrany dat ve vybraných oborech lidské činnosti
- Úvod do kryptografie, digitální podpis.

Témata kurzu – II.

- Systémy podporující ochranu soukromí.
- Bezpečnostní politika při ochraně dat.
- Ochrana dat a management.
- Kontrola ochranných opatření.
- Internet a bezpečnost, ochrana soukromí.

V přípravě dvě zvláštní přednášky

- **Karel Neuwirt** – bývalý předseda Úřadu pro ochranu osobních údajů
- **Jozef Vyskoč** – bezp. expert a auditor IS podle požadavků slovenského zákona na ochranu osobních údajů

Soukromí (angl. *Privacy*)

- *Je v obecném pojetí charakteristikou života jedince a jeho práva a možnosti kontroly informací o sobě a o své činnosti, spolu s ochranou proti nežádoucímu rušení.*

- Informační soukromí se vztahuje především na zmíněnou možnost kontroly informací osobních dat a jiných relevantních citlivých informací. Tento termín se váže na jiná práva jedince, a tak je přesná definice obtížná.

Informační soukromí

- Termín spíše pro neformální motivaci k zajištění ochrany osobních informací, pravidel pro jejich kontrolu a poskytování jiným subjektům atd.

- Příklady relevantních bezpečnostních funkcí:
  - anonymita,
  - pseudonymita,
  - nespojitelnost,
  - nepozorovatelnost.

Soukromé informace

Soukromé informace jsou informace, které nechceme sdílet s jinými, nebo u kterých chceme osobně kontrolovat jejich pohyb (tzn. sdílíme je s někým, ale ne s „ostatními“).

[KC Laudon, Communications of ACM 9/96].

Úroveň ochrany osobních dat

- *Rozhodujícím ukazatelem úrovně ochrany je cena osobních dat „na ulici“ – na černém či šedém trhu*. (Roger Needham, Cambridge U.)
  - Zdravotní data „běžné“ osoby v Anglii lze získat za cca 150-200 liber (7-10000 Kč)
  - V kanadské provincii Quebec podle některých „inzerátů“ 20-60 liber.
  - Podle Needhama by měla cena být výrazně nad 500 liber.

Cenu osobních dat ovlivňují

1. Výše trestu těm, kdo data jiných řádně neohlídali a spolupodíleli se tak na jejich úniku.
2. Výše trestu těm, kdo s nimi neoprávněně manipulují.
3. Úroveň ochranných mechanismů.

Postoj občanů k zacházení s osobními daty (Anglie, 90. léta)

- Necelých 20 % občanů totálně lhostejných,
- Stejný počet velmi obezřetných až paranoidních
- Asi 60 % je ochotno část svých práv nechat omezit za “přiměřenou úhradu” - finanční, věcnou či nejčastěji v podobě výrazného zlepšení služeb.

Nedávný výzkum v Německu – I.

- *Privacy in e-commerce: stated preferences vs. actual behavior (Berendt a kol.), ACM Communications, April 2005*
- Soukromí si chránící – 30 %
- (Téměř) lhostejní – 24 %
- Citliví na profilování – 26 %
- Citliví na identitu – 20 %

Nedávný výzkum v Německu – II.

- Za určitých okolností je ovšem většina uživatelů online ochotna zapomenout na zábrany a sdělit osobní informace i bez skutečně závažných důvodů (takto učinit)
- I uživatelé, kteří podle vlastního názoru jsou citliví na ochranu osobních dat, tak při online interakci nekontrolují v tomto směru své chování

Experiment v Cambridge

- *How Much is Location Privacy Worth? (Danezis a kol.)*
- Info studentům 1. ročníku o placeném výzkumu se sběrem informací o jejich pohybu (mobil – 28 dnů, 24 hodin denně)
  - Aukce!!!
- £10 medián, £27.4 průměr (max. £400, min. 0)
- Se zvážením prodeje pro komerční účely pak £20 medián, £32.8 průměr (max. £300, min. 0)

Anonymita

Anonymita je vlastnost systému, který zajišťuje možnost použití zdrojů nebo služeb bez zjištění identity uživatele tohoto systému.

Pseudonymita

Vlastnost systému, který zajišťuje možnost použití zdrojů nebo služeb bez zjištění identity uživatele tohoto systému *tak, že uživatel je stále zodpovědný za toto použití*.

Určitá podobnost existuje s poštovními přihrádkami (PO Box).

Nespojitelnost (angl. *unlinkability*)

Vlastnost systému, který zajišťuje možnost *opakovaného* použití zdrojů nebo služeb s tím, že ostatní si tato použití nebudou schopni spojit.

- Spojení ve smyslu vzájemné souvislosti.
- Může se jednat o postupně i současně poskytované stejné i různé služby.
- Nezohledňuje identitu uživatele, ale rozsah služeb a zdrojů, které byly použity stejným uživatelem.

Nepozorovatelnost (angl. *unobservability*)

Vlastnost systému, který zajišťuje možnost použití zdrojů nebo služeb tak, že ostatní nemohou zpozorovat používání daného zdroje nebo služeb.

- Ochraňovanými hodnotami nejsou informace o uživatelích, ale o použití zdrojů nebo služeb.
- Příkladem aplikace může být ochrana proti tzv. analýze provozu (angl. *traffic analysis*).

K zamyšlení...

- Je e-mailová adresa ve tvaru `Jmeno.Prijmeni@NejakaFirma.cz` osobním údajem nebo nikoliv?

- Může zaměstnavatel sledovat e-mailovou komunikaci svého zaměstnance, který při nástupu na nové místo stvrdil písemně svůj souhlas s tím, že nebude používat e-mail pro soukromé účely?

Lze měřit/hodnotit informační soukromí?

- Na jaké úrovni jsou data spojitelná s určitou osobou?
- Jakou míru jistoty máme při spojení různých datových položek?
- Na jaké úrovni je něco pozorovatelné?

Dva hlavní směry/pohledy

- *Mixy* – systémy pro posílání zpráv, obvykle s klamavými (kamuflovacími) zprávami, přeposílání mezi více účastníky (než je nejkratší/nejoptimálnější cesta)
  - Příklad systému později v semestru
- *Společná kritéria (systémy)* – standard (rozsáhlý) pro hodnocení bezpečnosti systémů, umožňuje lepší srovnávání systémů i specifikaci požadované funkčnosti
  - Více informací také později v semestru

Model Společných kritérií

TOE: Target of Evaluation – celý (hodnocený) systém
TSF: TOE Security Functions – HW, SW, FW který TOE využívá
TSC: TSF Scope of Control – interakce podléhající bezp. politice TOE
security polic

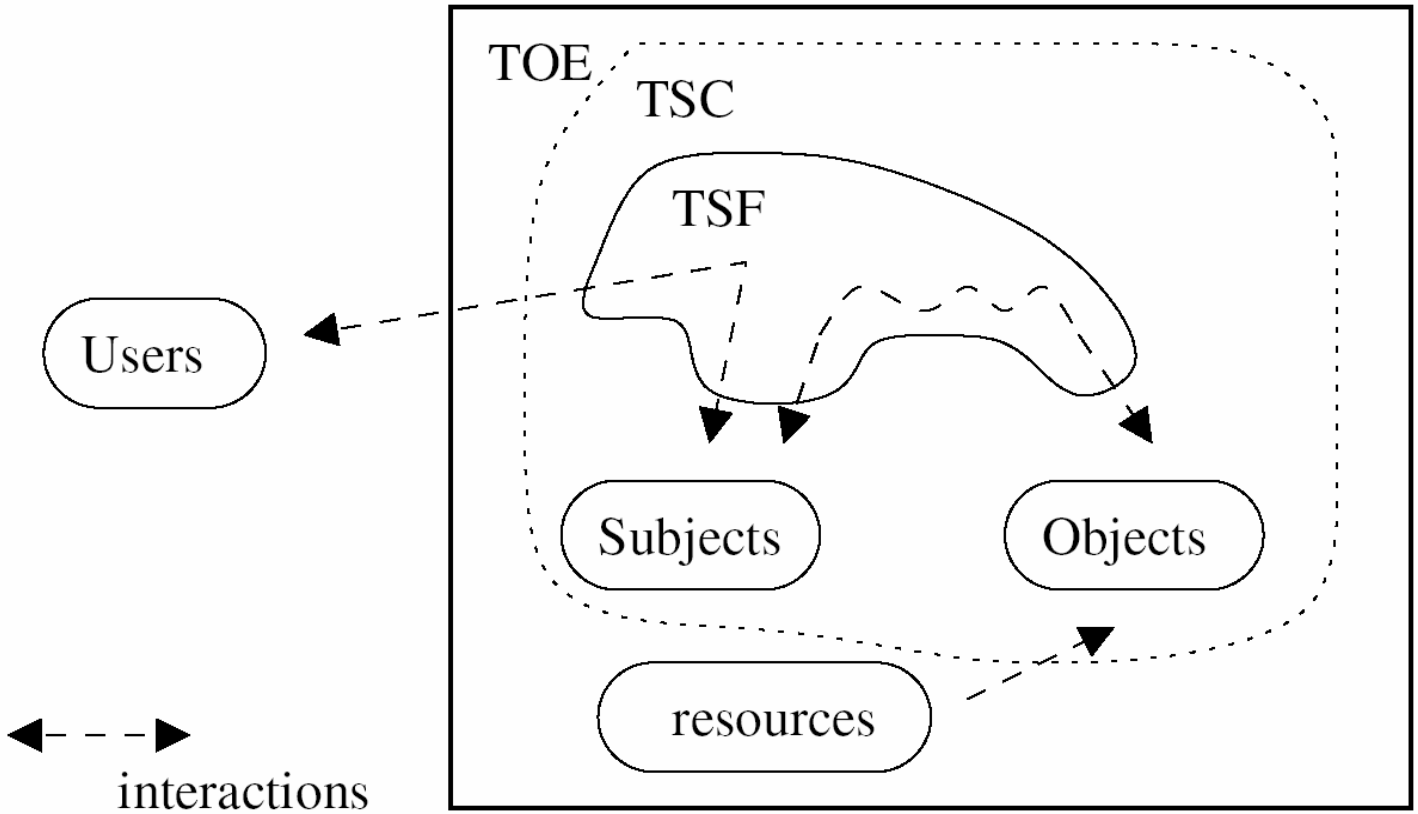

Nepozorovatelnost (CC)

- Uživatel může použít zdroj nebo službu bez toho, aby ostatní byli schopni zjistit, že je daný zdroj nebo služba používán
- Úrovně:
  - specifikované entity nejsou schopny pozorovat specifikované operace prováděné specifikovanými entitami na specifikovaných objektech
    - a s podmínkami pro práci s relevantními informacemi
  - nebo specifikované subjekty poskytují specifikované služby bez vyžadování informací (TSF)
  - nebo specifikovaní uživatelé mohou pozorovat použití specifikovaných zdrojů nebo služeb

Anonymita (CC)

- Uživatel může využít zdroj nebo službu bez odhalení své identity
  - Jedná se o ochranu identity uživatelů, nikoliv ochranu identity subjektů v systému
- Úrovně:
  - specifikované entity nejsou schopny určit skutečné uživatelské jméno spojené se specifikovanými subjekty, operacemi, objekty
    - a specifikované subjekty získají specifikované služby bez vyžadování informací (TSF)

Pseudonymita (CC)

- Uživatel může použít zdroj nebo službu bez odhalení své uživatelské identity, ale je stále zodpovědný za toto použití
- Úrovně:
  - [Anonymita 1.1] s přidělením aliasů pod kontrolou TSF a specifikovanou metrikou aliasů
    - a s právy zvrácení pro specifikované entity za specifikovaných podmínek
    - nebo se znovuvyužitím aliasu za specifikovaných podmínek

Nespojitelnost (CC)

- Uživatel může opakovaně využít zdroje nebo služby bez toho, aby ostatní byli schopni vzájemně spojit tato užití
- Další členění/úrovně nejsou

Pohled Společných kritérií

- Existenciální pohled – vlastnost buď je, nebo není
  - Kritéria neřeší (a ani to nemají za cíl) jak je vlastnosti dosaženo
  - Kritéria neumožňují jiné než diskrétní (Y/N) ohodnocení

A. Pfitzmann a kol. - terminologie

- Anonymity, Unobservability, Pseudonymity, and Identity Management - A Proposal for Terminology
- Soustředí se pouze na prostředí, kde se posílají zprávy od odesilatelů k příjemcům
  - Specifickou (a nejvýznamnější) podmnožinou jsou tzv. mixy (sítě mixů zadefinoval David Chaum v roce 1981)

Takže obvyklé prostředí...

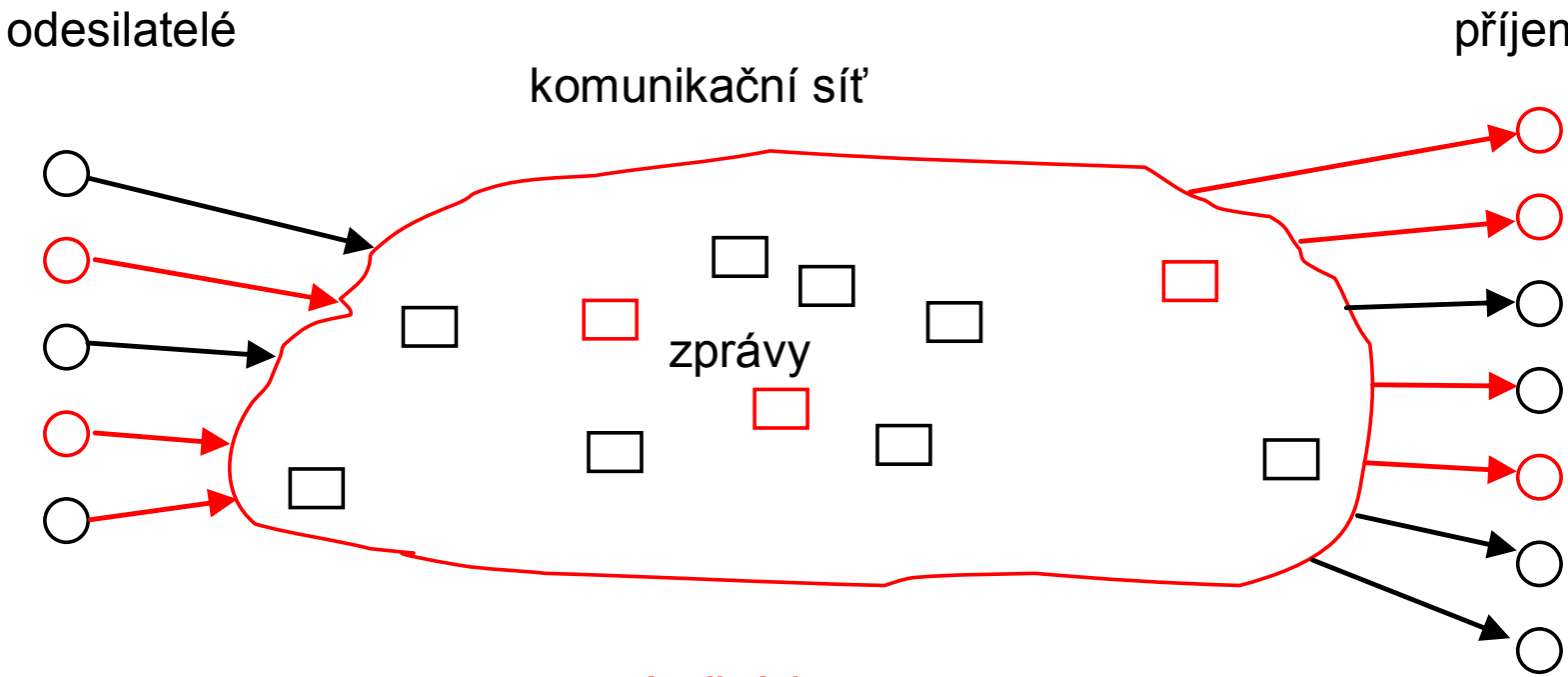

útočníci
(příklad jejich domény červenou barvou)

(Zdroj: A. Pfitzmann)

Anonymita subjektu (A.P.)

- Stav bytí neidentifikovatelným v rámci dané množiny subjektů, tzv. anonymitní množině.
- Anonymitní množina je množinou všech možných subjektů (obvyklí podezřelí ☺)
  - s ohledem na odesilatele možných odesilatelů
  - s ohledem na příjemce možných příjemců atd.
- Anonymita subjektu je tedy vždy spojena s touto množinou!
  - Lze vnímat tak, že anonymita je silnější pro větší anonymitní množinu
    - Otázkou je někdy přínos tohoto pohledu – získáte více, když při stejné pravděpodobnosti víte, že pravděpodobnost spojení s nějakou identitou je pro daný subjekt různá pro různě velké množiny?

Nespojitelnost (A.P.)

- Nespojitelnost dvou nebo více prvků (např. subjektů, zpráv, událostí...) znamená, že v takovém systému nejsou prvky ani více, ani méně ve vzájemném vztahu s ohledem na předchozí znalost o systému
  - tzn. že pravděpodobnost spojení těchto prvků je stejná před a po (prů)běhu nějaké posloupnosti událostí v systému

Předmět zájmu

- Terminologie Pfitzmanna a kol. definuje *předmět zájmu* (item of interest) jako označení pro případ, že cílem zájmu není subjekt (jako např. u anonymity)
  - Pak lze definici anonymity subjektu rozšířit...

Nepozorovatelnost (A.P.)

- Stav (daných) předmětů zájmu, kdy nejsou odlišitelné od jiných předmětů zájmu.
  - U zpráv v mixech např. neodlišitelnost „skutečných“ zpráv od šumu
  - S ohledem na stejného útočníka pak lze říct: Nepozorovatelnost => anonymita
- Pro nepozorovatelnost a anonymitu u systémů pro posílání zpráv se používají mixy, příklad systému později v semestru na zvláštní přednášce

Pseudonym (A.P.)

- Z řeckého *pseudonumon* – falešně pojmenovaný
  - tzn. používající jiné než „skutečné jméno“
- Pozor – „skutečné jméno“ (např. dané oficiálními státními dokumenty) se během života mění
  - Jako pseudonym lze pak označit každé pojmenování (identifikátor)

Pseudonymita (A.P.)

- Bytí pseudonymním je stav používání pseudonymu jako identifikátoru (ID).

- Digitální pseudonym – řetězec bitů, který je
  - unikátní jako ID (s velmi velkou pravděpodobností) a
  - použitelný pro autentizaci jeho vlastníka a předmětů zájmu (např. odeslaných zpráv)

Poznámky k pseudonymitě

- Anonymita a prokazatelná zodpovědnost (accountability) jsou dva extrémy
- V praxi obvykle vhodná pseudonymita
  - Ovlivňuje spojitelnost mezi předměty zájmu a uživateli
- Opakované použití pseudonymu může uživateli umožnit ustavení reputace (důvěryhodnosti)
- Uživatelé používají větší počet pseudonymů
  - Odhalují spojitost mezi nimi jen v případě potřeby (zisku výhod, času, peněz...)

Vztah mezi pseudonymem a vlastníkem (A.P.)

- *Veřejný pseudonym* – veřejně znám od počátku, např. v seznamu osob
- *Původně neveřejný pseudonym* – není od počátku znám veřejně, např. číslo účtu, pseudonymní certifikát veřejného klíče (podpisový certifikát)
- *Původně nespojený pseudonym* – není od počátku znám nikomu mimo jeho vlastníka, např. ID v chatu

Spojitelnost s ohledem na použití pseudonymu v různých kontextech (A.P.)

- Pseudonym *osoby* – vnímán jako reprezentace dané osoby
- Pseudonym *role* – osoba používá různé pro různé role (může někdy i stejné)
- Pseudonym *vztahu* – pro každého partnera je použito jiné jméno
  - může být stejné pro komunikaci se stejným partnerem v různých rolích
- Pseudonym *role-vztahu* – unikátní pro roli a vztah (partnera)
- Pseudonym *transakce* – unikátní pro transakci

Úroveň anonymity/nespojitelnosti transakcí podle druhu pseud. (A.P.)

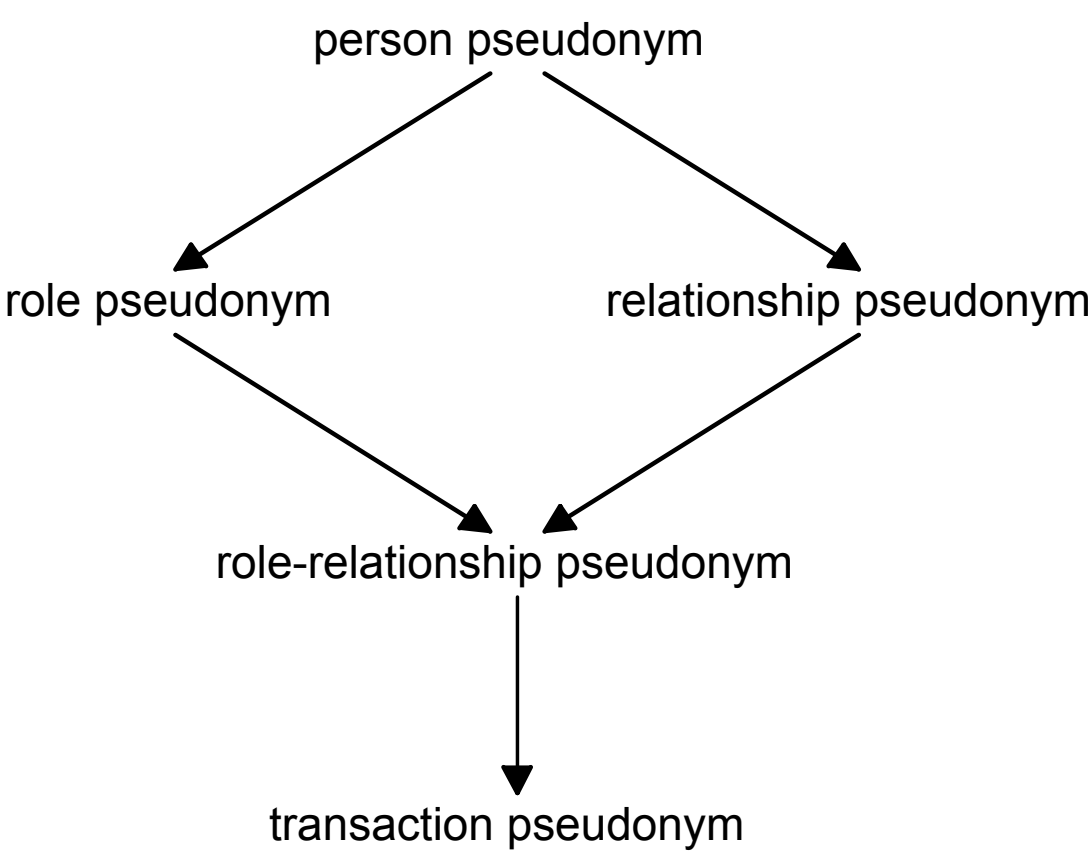

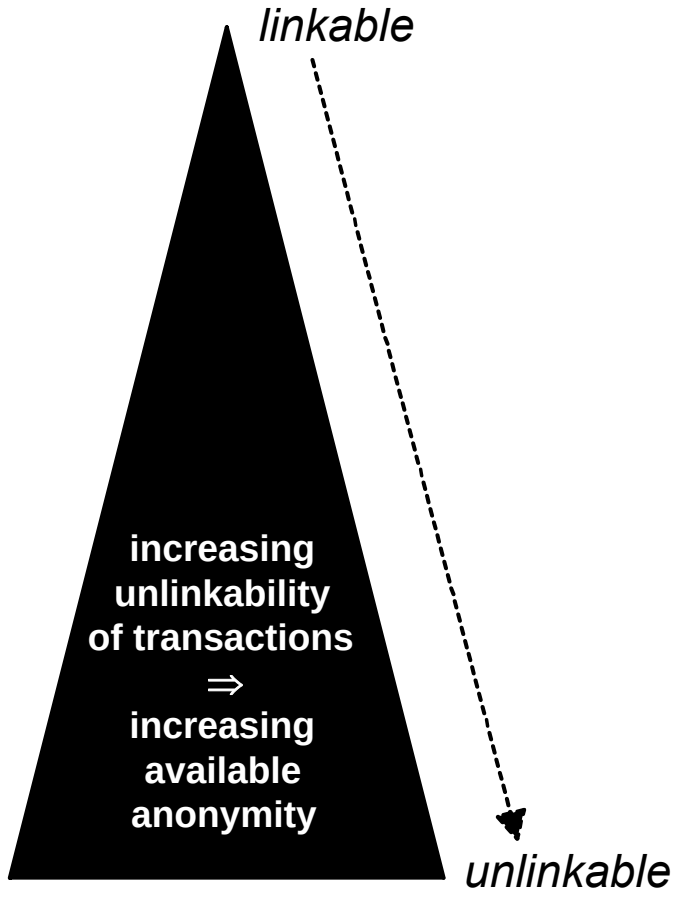

Identita (A.P.)

- Libovolná podmnožina atributů určitého jedince, která tohoto jedince jednoznačně určuje v jakékoliv množině jedinců.
  - Tzn. není jedna identita, ale několik.
  - Částečná identita se pak vztahuje k určitému kontextu či roli, tzn. i k omezené množině jedinců.
    - Pak může být i pseudonym za určitých okolností identifikátorem pro částečnou identitu.

Systémy řízení identity

- Angl. *Identity Management System – IMS*
- Využívají technologie pro návrh a správu atributů (popisů) identity
- V jednodušší podobě známy dříve jako
  - Single sign-on (systémy jednoduchého přihlašování)
  - Public-key infrastructures (infrastruktury veřejných klíčů – nejčastěji pro spolehlivé spojení klíče a informací o osobě)